

Als tandarts voor het Nederlandsche Roode Kruis naar Nederlandsch Oost-Indië

Vervolg I

Naast de drukke praktijk moet ik ook nog zien, me zoo snel mogelijk in de nieuwe omstandigheden in te werken. Ik heb wel al begrepen, dat ik op v. Heutsz-boulevard 60 niet ongunstig zit; het schijnt een soort centraal punt te zijn, waar dag en nacht allerlei menschen over den vloer komen. Zoo was er verleden week Zaterdagmiddag een tandartsenvergadering hier, waardoor ik weer een veel ruimeren kijk op de zaak heb gekregen en kennis heb gemaakt met zoowat alle tandartsen in Batavia: een stuk of vijftien.

Alles is hier nog in een soort staat van opbouw en in een onzekerheid, veroorzaakt door de kwestie Nederland—Indië. Ook op dat gebied begin ik langzamerhand wat meer inzicht te krijgen. Op Java leven de Nederlanders bij wijze van spreken in vier vestingen: Batavia, Bandoeng, Semarang en Soerabaia. Daarbuiten kunnen we niet komen.

Gisteravond was ik met een paar kennissen op een Balineeschen dansavond in den schouwburg. Het was zoo fascinerend, dat de leelijke zaal me niet stoorde. Dit zal, vrees ik, wel het eenige zijn, wat ik van Bali te zien krijg. Want van morgen af ga ik op het militair hospitaal werken en woon dan op Oranje-boulevard 12. Dat blijft voorloopig mijn adres.

Bij nader inzien is het heel logisch en verklaarbaar, dat de nieuw-aankomers hier niet direct dóórgezonden worden naar de buitenplaatsen. Eenerzijds moeten zij eerst acclimatiseeren en wat Maleisch kennen om met de bevolking te kunnen omgaan en zich te kunnen redden; anderzijds moet de Tandheekkundige Dienst gelegenheid krijgen te beoordeelen wat voor vleesch hij in de kuip heeft, waartoe de nieuwelingen in staat zijn en wat hun kan worden toevertrouwd. Eerst na drie à vier maanden kan er sprake zijn van uitzending naar een standplaats in de buitengewesten.

Batavia, 14 Juni

Ik woon nu dus op den Oranje-boulevard 12 en ik kan niet zeggen dat ik er op achteruit ben gegaan. Dit is een „Mess” van den Tandheekkundigen Dienst, ingericht op kosten van den D.V.G. (Dienst Volksgezondheid). Het is een gezellig en net tehuis. Er wonen vijf tandartsen, mij inbegrepen, waarvan twee vrouwelijke en er komen er nog meer. Er is wel electrisch licht, maar geen waterleiding, zoodat de staf bedienden, die hier werkt, voor wateraanvoer moet zorgen in twee groote blikken emmers, opgehangen aan de uiteinden van een bamboestok, die ze over den schouder dragen en waarmee ze als wandelende wegschalen komen aansjouwen van een huis aan den overkant, waar alleen op de benedenverdieping stroomend water is (er is niet voldoende druk op de waterleiding). Gas is er ook niet en er wordt gekookt door „kokkie”, een klein, sierlijk bruin vrouwtje op een kookplaats, een open houtvuur in den tuin. Maar het eten is uitstekend. Wel altijd rijst, maar in vele variaties, op een keurig gedekte en gezellige tafel. Brood aan 't ontbijt en 's avonds brood

met iets warm. Het wasschen gaat erg gemakkelijk: ik gooi mijn waschgoed in een hoek en 's avonds ligt het gewasschen en gerepareerd in de kast!

Nadat mijn collega in de kliniek op den van Heutsz-boulevard hersteld was, moest ik nu invallen voor een collega in het Militair Hospitaal, die met verlof naar Holland vertrokken is. Het is een echt „hospitaal“: ouderwetsch gebouw; de tandartsenafdeeling een soort houten barak, waar het benauwd is en veel vliegen zijn. We werken er met drie man: behalve ik een Nederlandsch en een Chineesch collega, aan drie verschillende, hoogst onpractische stoelen met een haast antiek instrumentarium. Er ligt een houten vloer en er zijn twee waschtafeltjes, niet veel fraais! Alles overblijfsel van de Jappen! Assistenten zijn een paar half-bloed meisjes en één Nederlandsche tandartsassistente, die erg flink is en er van maakt, wat ervan te maken is. Nu is ons door den Tandheekkundigen Dienst officieus medegedeeld, dat van ons (mijn Nederlandsche collega, de Nederlandsche assistente en ik) verwacht wordt den boel weer in orde te brengen. We zijn begonnen met de zaak te sluiten, om de zaal en de kasten onder handen te nemen.

Dit staat alles dus wel zeer ver af van de praktijk, zooals ik me had voorgesteld er een op te bouwen. Maar in ieder geval zal ik dit jaar in verschillende opzichten veel leeren en ben ik blij op mijn gebied iets te kunnen bijdragen tot den opbouw van ons Nederlandsch-Indië.

Overigens gaat het mij best; ik word meestal per jeep + chauffeur overal heen gebracht waar ik zijn moet. Van acclimatiseeren merk ik niet veel tot nu toe, behalve een doodelijke vermoeidheid, maar dat gaat wel over. Ik word op veel verschillende manieren aangesproken: met mijn voornaam door de huisgenooten, „dokter“ door de patiënten, „luit“ op het Militair Hospitaal en „toean doktor“ door den chauffeur.

Jammer dat een lezing, die ik dezer dagen zou houden voor de tandartsen in Batavia, moest vervallen door een lichte aandoening van mijn ingewanden, waaraan ik sinds Pinksteren lijd. Het is géén dysenterie, maar komt waarschijnlijk door het eten, dat erg sterk gekruid is. Tijdens de luchtreis en de eerste weken hier heb ik nergens last van gehad. Ik heb een paar dagen veel en goed geslapen en voel me nu veel beter dan de eerste weken. Alle mogelijke trucjes betreffende kleeding, voeding, enzoovoorts, die je moet kennen als je in een heel ander klimaat leeft, heb ik door ervaring geleerd en ik begin me dan ook al een beetje thuis te voelen in de tropen!

Ik wil nu in 't kort nog eens een overzicht geven van den toestand, speciaal op tandheekkundig gebied.

Particuliere praktijken zijn er niet. De heele tandheekkundige verzorging — en dus alle tandartsen, staan onder leiding en contrôle van een „Tandheekkundige Dienst“, bestaande uit Ned.-Indische tandartsen, die vóór den oorlog hier een eigen praktijk hadden. Deze Dienst verdeelt alle tandartsen, dus ook de militaire en Roode Kruis-tandartsen, over de plaatsen waar ze 't meest noodig zijn. De klinieken zijn meestal in huizen, waarin al tandartspraktijken waren gevestigd.

Er is een zeer strenge contrôle. Zoo wordt er bijvoorbeeld iedere maand door iederen tandarts een maand-rapport ingediend, waarop vermeld, hoeveel patiënten er iederen dag behandeld zijn, hoeveel vullingen gelegd, enzoovoorts. Weliswaar haal ik op geen stukken na het aantal patiënten, dat sommige collegae per dag behandelen, maar over ieder stukje werk dat ik goed aflever verheug ik mij weer, of het nu een Nederlander, Javaan of Chinees is, die er mee weggaat. Toch is voorloopig feitelijk de kwaliteit van ons werk nog niet het voornaamste, doch het feit van het weer organiseeren van normale toestanden en het spoedig weer orde scheppen in den hier heerschenden ongelooflijken chaos. Orde en regelmaat ontbreken volkomen en je komt voor de meest wonderlijke verrassingen te staan. Maar het is erg interessant! Helaas bloeien ook hier de intriges, is er corruptie, vriendjespolitiek en persoonlijke veete. En lang niet malsch! Maar ik kan er tegen, heb zeer goed te eten, een goed bed (met klamboe!) en ben gezond; het gaat me goed.

Woensdag- en Zaterdagmiddag heb ik vrij en Zondag den heelen dag. Eergisteren heb ik een boottocht gemaakt naar een van de eilanden voor de kust en daar in zee gezwommen. Zoo blijft er altijd nog wel wat tijd over om iets van 't land te zien.

Wat het werk betreft, gaan we steeds — weliswaar langzaam — vooruit. Ondanks den gebrekkigen stoel en het wankelende tableetje, waar regelmatig de instrumenten afvallen en de eindeloze drommen patiënten, probeer ik met hardnekkige vasthoudendheid en geduld goede tandheelkunde te bedrijven.

Gelukkig heb ik, wat eten betreft, niet te klagen. Iederen Zondag zeer uitgebreide rijsttafel; daarbij vergeleken is het in de „Molukken” (Utrecht) een schaarsch etentje!

We wonen hier nu met acht menschen en er komen er nog meer. Iedereen gaat z'n eigen gang, maar toch loopt alles heel vlot en netjes: de wasch, de maaltijden en het baden in de badkamer, waar het water heengebracht wordt door een „katjang”, die niets anders te doen heeft dan waterdragen.

Tot nu toe heb ik weinig gelegenheid gehad om eens uit te kijken, wat er allemaal te koop is hier. Maar ik heb wel al ontdekt, dat het niet meevalt en alles vreeselijk duur is. Bij den kapper betaal ik een gulden voor haarknippen. Ik krijg van mijn salaris maar 130 gulden uitbetaald; de rest krijg ik na afloop van het contract. Daar heb ik geen bezwaar tegen; ik heb aan dat „zakgeld” op 't oogenblik tenminste genoeg, ofschoon er natuurlijk toch nog allerlei dingen in de „Mess” te betalen zijn, zooals de gezamenlijke bijdragen voor extra fruit en dranken.

Muziek begin ik al weer erg te missen; we hebben helaas geen radio!

De vorige week ging ik met een speciale opdracht naar *Onrust*, een eilandje voor de kust, om, zooals in de instructie staat, de meest urgente gevallen te behandelen van het Nederlandsche bewakingspersoneel en de geïnterneerden. Onrust is namelijk een interneringskamp. Het eiland is zoo klein, dat je er in een kwartier omheen loopt en het hoogste punt ligt bij vloed niet meer dan drie meter boven water. En op dat plekje zitten ongeveer zevenhonderd menschen gevangen: vijfhonderd Indonesiërs, tweehonderd Duitschers en nog wat Nederlanders, die met de Jappen hebben samengewerkt. Na een heerlijke „zeereis” van twee uur in een klein, vies motorbootje, kwam ik Maandagmiddag met een kist vol instrumenten, opvouwbaren stoel en trap-boormachine (die ik zelf in de magazijnen had uitgezocht) op het eiland aan. Bij den landingssteiger staan een paar oude, witgekalkte gebouwen waar de commandant woont met zijn vrouw en nog wat personeel, een soort kazerne en een elektrische centrale. Verder is het eiland precies een dierentuin: rechte paden van koraalsteen tusschen hooge afrasteringen, waarin een schuur van gegalfd plaatijzer. Daartusschendoor veel boomen met lange naalden, die veel op dennen lijken en bloeiende oleanders in alle kleuren.

Ik bracht in deze vreemde omgeving toch een paar rustige dagen door; ofschoon ik vrij veel werk had, kon ik iederen dag in zee zwemmen en het eten was best. De commandant is een oud-zeeman en een van de prettigste menschen, die ik tot nu toe hier ontmoet heb. De zeelucht deed me goed en 't speelt me, dat ik Vrijdag weer weg moest.

Ik moest een officieel verslag schrijven en had den indruk, dat ik tot tevredenheid van den Tandheelkundigen Dienst had gewerkt. Er werd mij nu tenminste gevraagd, of ik zin had in Bandoeng te gaan werken, wat ik direct accepteerde. Op het Militair Hospitaal hier komt een nieuwe tandarts, die pas aangekomen is. Ik dus naar Bandoeng in een hospitaal; voorloopig voor een paar maanden.

In Batavia begon ik nu juist wat thuis te raken. Op mijn twee vrije middagen (Woensdag en Zaterdag) doorkruiste ik liftend en loopend de stad. De eerste weken zou dat onmogelijk geweest zijn, maar nu heb ik van de warmte heelemaal geen last meer. Onvergetelijke uren heb ik doorgebracht in de winkelwijken en „pasars” waar in een romantischen chaos bruine kerels, kleine sierlijke vrouwen in sarongs, naakte kinderen, kippen en geiten tusschen rietgedekte kraampjes rondloopen.

Volgende brief dus uit Bandoeng, waarheen ik waarschijnlijk Donderdag vertrek.

(Wordt vervolgd)